

האנלייה דאר'יאן 2

יהודה לפידות

יהודה לפידות

האנליזה דארטאן 2

פרשת האנייה דאריאן 2

בסתיו 1939 יצאו מברטיסלאבה (סלובקיה) כ-1,100 עולים בספינת נהר, כדי להסיעם בדנובה עד לסולינה (רומניה). שם היו אמורים שליחי "המוסד לעלייה ב' " להכין להם אניית-ים להסעתם לארץ-ישראל. אולם בגלל פרוץ מלחמת-העולם השנייה, השתבשו סדרי העבודה של המוסד, ואניית-הים לא הגיעה לסולינה. העולים הפליגו בדנובה עד לגבול יוגוסלביה ושם עלו על שלוש ספינות נהר יוגוסלביות. בדצמבר 1939 הקדים נהר הדנובה לקפוא והספינות הפסיקו את מסען ונכנסו לחנייה בקלדובו, נמל קטן ביוגוסלביה. מאחר ושלטונות יוגוסלביה לא התירו את הורדת העולים לחוף, הם נשארו בתוך הספינות עד הפשרת הנהר באביב.

ביוני 1940 רכשה ההגנה ביוון את האנייה "דאריאן", שנקראה על-שם מפרץ דאריאן בפנמה. משנתברר כי כבר קיימת אנייה בשם זה, הוסב שמה ל"דאריאן 2". בעלות הספינה, שהניפה את דגל פנמה, נרשמה על-שם שמריה צמרת, מפעילי המוסד לעלייה ב' (שהיה בעל נתינות אמריקאית). האנייה נקנתה במטרה לחלץ את קבוצת העולים שחיכו בנמל קלדובו.

יש לזכור שבעקבות מלחמת-העולם השנייה (שפרצה בספטמבר 1939) החליטה הסוכנות היהודית לשתף פעולה עם הבריטים במלחמתם בגרמניה הנאצית, אולם הבריטים התנו את שיתוף הפעולה בהפסקת העלייה הבלתי לגאלית. בעקבות דרישתם של הבריטים, הוחלט בארץ לעכב את כל הפעולות של המוסד לעלייה ב'. כדי למנוע את השימוש ב"דאריאן 2" לצרכי עלייה ב', הסכימו הבריטים לרכוש אותה. בהסכם עם הבריטים נאמר במפורשות שעד להפעלתה המבצעית של האנייה, היא תהיה מנועה מלעסוק בענייני עלייה. הועלתה האפשרות להשתמש בספינה כדי לחסום את מעבר הספינות הגרמניות בדנובה על-ידי הטבעתה בנהר. לשם כך הועברה "דאריאן 2" באוגוסט 1940 מיוון לאלכסנדריה שבמצרים, כדי להכשירה למשימה החדשה, אולם מאחר והבריטים לא גיבשו תוכנית ברורה להפעלתה, היא הועברה בספטמבר 1940 מאלכסנדריה לקושטא (איסטנבול). יש לציין כי לצורך הסוואה לא שינו הבריטים את רישום הבעלות על האנייה.

אנשי המוסד לעלייה ב' בקושטא, בראשותו של יהודה בראגינסקי, קיבלו לידם את האנייה והחליטו להשתמש בה לחילוץ העולים שחיכו בקלדובו שביוגוסלביה. לצורך כך הועברה בנובמבר 1940 ה"דאריאן 2" לנמל

קונסטנצה שברומניה כדי להתקינה לביצוע המשימה. שם, אגב, פלשו אליה 160 פליטים ששהו בעיר. מקונסטנציה עשתה דאריאן את דרכת לסולניה, לשם אמורה הייתה להגיע הקבוצה ששהתה בקלדבו, אלא שבינתיים העולים הועברו אל תוך יגוסלביה ובסופו של דבר הועברו על-ידי הגרמנים למחנות. ה"דאריאן" חיכתה בסולניה עד 29 בדצמבר 1940 ומאחר ואנשי קלדבו לא הגיעו, קיבלה האנייה הוראה לחזור לקונסטנצה כדי לאפשר להעלות על סיפונה פליטים יהודים שציפו לעלייה לארץ-ישראל.

בין לבין, גילו אנשי הביון הבריטית שהוצבו בתורכיה את תנועותיה של "דאריאן, וראשי המודיעין הצבאי פנו לסוכנות היהודית בדרישה להעביר לרשותם את האנייה ללא דיחוי ולהפסיק לאלתר את השימוש שנעשה בה לצורך הבאת עולים בלתי לגאליים. אי מסירת האנייה לבריטים אמורה הייתה להוות הפרה בוטה של ההסכם שנעשה עם הסוכנות היהודית בשעת רכישה האנייה על-ידי הבריטים.

לאחר התייעצות בירושלים, בהשתתפות משה שרת, ראש המחלקה המדינית של הסוכנות (דוד בן-גוריון היה באותה עת בארצות-הברית), אליהו גולומב (מראשי ארגון ההגנה ומפא"י) ודוד הכהן (ראש הזרוע המיוחדת של ה"הגנה" לתיאום פעולה עם הצבא הבריטי), שלח גולומב ב-27 בדצמבר 1940 את המברק הבא לבראגינסקי:¹

דאריאן 2 נמכרה לחלוטין. כל עיכוב במסירתה לקונה [הכוונה לבריטים], לא רק שהוא בלתי הוגן, אלא מסכן את שמנו הטוב ומעמדנו.

כותב על כל יהודה בראגינסקי:²

הודענו לאנשי "המוסד" בארץ, שאין אנו רואים כל אפשרות למסור את האנייה לאנגלים, ומנוי וגמור עמנו להמשיך בפעולות עלייה ב' ולהעלות יהודים מרומניה... בתשובה להודעתנו זו באה מן הארץ דרישה נוספת להפסיק מיד את הטיפול בענייני עלייה ב' ולהחזיר את האנייה. שלחנו מברק נוסף והודענו שעל האנייה כבר נמצאים 160 איש ואין לנו לאן להוריד אותם. גם נימוק זה לא שיכנע. לבסוף הודיעו

¹ ארכיון תולדות ההגנה, 14/209.

² יהודה ברגינסקי, עם חותר אל חוף, עמוד 276.

לנו שישלחו שליח, שיעמיד אותנו על חומרת המצב ואף יעזור לנו למצוא פתרון לבעיית 160 העולים שנמצאים על האנייה.

מוסיף וכותב יהודה בראגינסקי:³

באחד מימי ינואר 1941 הגיע יהודה ארזי במגמה לסנגר על החלטת המוסדות המרכזיים ולנסות לקבל מידינו את האנייה. הוא הסביר לנו שמתוך סיבות כבדות-משקל אין ה"הגנה" יכולה בשום-פנים ואופן להפר את התחייבותה כלפי הבריטים להחזיר להם את האנייה כאשר הם דורשים זאת... נקודת הראות שלנו, שלי ושל ארזי, היו כה שונות, עד שמן הנמנע היה שנגיע למסקנה משותפת. אני ראיתי לנגד עיני את הפליטים המייחלים להצלתם ואילו ארזי טען שאין לסכן משימה פוליטית ראשונה במעלה בגלל העלאת כמה מאות יהודים.

לאחר כישלוננו של יהודה ארזי, הגיע לקושטא דוד הכהן. הכהן הודיע כי החלטת המוסדות לגבי החזרת האנייה לידי הבריטים שרירה וקיימת ובשום פנים אין להביא בחשבון הפלגה של האנייה "דאריאן" עם עולים. הוא הוסיף ואמר שהסירוב להחזיר את האנייה לבריטים, עלול לחבל באורח חמור בכל מערכת הקשרים אתם ולגרור אחריו תוצאות פוליטיות עגומות ביותר. הכהן הודיע שיש להוריד את העולים שכבר עלו על סיפון האנייה ולמצוא להם סידור אחר. הוא חזר ואמר שיעשה כל אשר לאל ידו כדי למנוע את הפלגת האנייה מקושטא, אם יימצאו עליה הפליטים. על מאמציו של הכהן כותב בראגינסקי:⁴

דוד הכהן לא שקט ועשה כל מאמץ כדי לעכב את הפלגת האנייה. נודע לי שהגה תוכנית, לפיה יובאו מעפילי "דאריאן" לאי תורכי ויורדו שם. תוכנית זו, לפיה נחרץ גורלם של המעפילים להיעזב לאנחות על אי שומם, הייתה ממילא נטולת ממשות, כיון שתורכיה התנגדה כל ימי המלחמה להכנסת פליטים לתחומיה.

³ שם עמוד 278.

⁴ שם, עמוד 287.

מפי הסוכן נודע לי על תוכנית נוספת של דוד הכהן, לפיה צריכה הייתה האנייה להפליג דרומה, לעבר ארץ-ישראל, לפנות לנמל בארץ נאוטרלית בים השחור ולהוריד שם את המעפילים.

לחיזוק טענותיו, הראה דוד הכהן את מכתבו של חיים וייצמן (נשיא ההסתדרות הציונית) אל משה שרתוק-שרת שנשלח ביום 3 בינואר 1941, בו נאמר, בין היתר:⁵

[...] למען המשך שיתוף הפעולה עם המודיעין הבריטי, יש להקפיד על כך ש"על אנייה זו לא יועבר אף עולה בלתי לגאלי אחד" (דברי בכיר בממשלה הבריטית). אי ציות להוראה זו עלול לפגוע בנושאות ביחסים שלנו עם הבריטים [...] (הדגשה שלי, י.ל.)

כאשר כל זה לא עזר, שלף הכהן את שאלת המרות. מי קובע את מדיניות המוסד לעלייה ב', יהודה בראגינסקי היושב בקושטא או המוסדות הלאומיים בראשותם של משה שרתוק-שרת ואליהו גולומב? אלא שאל מול המרות של המוסדות הלאומיים עומדים 160 פליטים יהודים המצויים על האנייה והורדתם פירושו לגזור עליהם דין מוות.

בסופו של דבר הפר בראגינסקי את החלטת המרכז בארץ, והשתמש באנייה "דאריאן 2" להבאת עולים. בקונסטנצה נתווספו עוד פליטים לאנייה, וב-10 במרס 1941 היא הפליגה מרומניה לארץ-ישראל כשעל סיפונה 786 פליטים יהודים. כעבור תשעה ימים נתפסה האנייה בידי הבריטים והובאה לחיפה. העולים הועברו למחנה המעצר בעתלית ושוחררו כעבור שנה וחצי, בעוד האנייה הוחרמה על-ידי הבריטים ובכך חזרה לבעליה החדשים. הייתה זו הפעם היחידה שהצבא הבריטי החרים אנייה שהייתה שייכת לממשלת בריטניה...

786 יהודים נצלו מהתופת הנאצית בזכות יהודה בראגינסקי שפעל לפי מצפונו, תוך התעלמות "מהמרות הלאומית".

The Letters and Pappers of Chaim Weizma, Series A Letters, Vol. XX,⁵
Jerusalem 1979, pp. 86-91